

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
info@mkm.ee

Kuupäev digiallkirjas

Eesti Planeerijate Ühingu seisukohad üleriigilise planeeringu eelnõule

Lugupeetud minister Keldo

Täname võimaluse eest avaldada arvamust üleriigilise planeeringu (edaspidi ka ÜRP) eelnõule. Planeerimisseaduse kohaselt on üleriigilise planeeringu ülesanded:

- 1) asustuse arengu üldiste põhimõtete ja suundumuste määramine;
- 2) üleriigilise transpordivõrgustiku arengu põhimõtete ja suundumuste määramine, sealhulgas rahvusvahelisel tasandil;
- 3) muu taristu, sealhulgas energeetika-, gaasi- ja sidevõrgustiku põhimõtete ja suundumuste määramine;
- 4) maapõue kasutamise üldiste põhimõtete ja suundumuste määramine;
- 5) väärtuslike maastike, väärtuslike põllumajandusmaade ja rohevõrgustiku säilimist ning toimimist tagavate meetmete määramine;
- 6) vajaduse korral maakonnaplaneeringute koostamiseks suuniste andmine;
- 7) muude käesolevas paragrahvis nimetatud ülesannetega seonduvate ülesannete lahendamine.

Lisaks seaduses sätestatule on koostatud 2023. aastal [ÜRP lähteülesanne](#), kus lisaks seaduses sätestatule on lisandunud planeeringusse kliima- ja julgeolekuriskide temaatika.

Eesti Planeerijate Ühing (edaspidi EPÜ) on korraldanud vebinari, et koguda oma liikmetelt planeeringule tagasisidet ja viinud läbi mitmeid juhatuse arutelusid. Järgnevalt esitame ühingu üldised kommentaarid ja ettepanekud koostatud planeerimis põhimõtetele.

Üldist. Kahtlemata on keeruline muutuv keskkonnas tegeleda pikaajalise planeerimisega, kuid kuna üleriigilise planeeringu perspektiiviks on võetud aasta 2050, siis tuleb planeeringu koostamisel sellest ka lähtuda. Sellises ajaperspektiivis saab see olla eelkõige strateegiline, ruumi arengut suunav dokument. Hetkel on planeeringu seletuskiri teemade lõikes väga erineva detailsusastmega. Strateegilisel tasandil on keskuste sidusus (nt Ida-Viru linnastu ja Tartu roll) toimepiirkondadega jäänud määramata, mis peaks levendama asustusstruktuuris kahanemise trendi. Samas on asulate loodusväärtust käsitletud planeeringus põhjalikult ja detailselt. Palume kogu teksti asustuse mõisted üle vaadata nt toimepiirkond ja tagamaa, keskuste jaotus jne ja ühtlustada üldistusastet.

1. Elanikkonna kaitse ja riigikaitse laiema käsitlus.

Eelnõu keskendub liialt militaarobjektidele (polügoonid, kaitsetööstus) ega käsitle piisavalt elanikkonna kaitset. Kuigi dokumendis on mainitud "laiapõhjalist riigikaitset" ja elutähtsaid teenuseid, puudub terviklik käsitlus elanikkonna varjumisest, evakuatsioonist ja tagala

toimimisest kriisiolukorras. Puudub ruumiline kontseptsioon või strateegilised põhimõtted, kuhu ja kuidas paigutada evakueeritud elanikke ning kuidas tagada toimetulek või kuidas seda võimestada lisanduva evakuatsioonisurvega.

Ettepanekud:

1.1. Planeeringus käsitleda elanikkonna kaitset ruumilise ülesandena või määratleda edasine tegevus elluviimiskavas, mis hõlmab:

- varjumiskohtade ja varjendite võrgustiku planeerimise põhimõtteid;
- evakuatsiooni stsenaariumite ruumilise mõjuga arvestamine – kuhu paigutada suurearvuline (kümnetes tuhandates) evakueeritud elanikkond, milline on vastuvõtivate piirkondade valmisolek ja ruumiline võimekus;
- hajaasustuse rolli kriisikindluse tagamisel (toidu- ja energiapuudusele) – seda on oluline väärtustada, hoida ja võimendada.

1.2. Kriisivalmiduse seostamine asustusstruktuuriga. Asustuse suunamisel tuleb arvestada ka elanikkonna kaitse- ja kriisivalmidusega. See tähendab, et väiksemad koolimajad, külakeskused ja muu taristu on olulised mitte ainult igapäevaeluks, vaid ka kriisi korral kogunemis- ja toetuspunktidena. Seda mitmefunktsionaalsust tuleks asustusstruktuuris teadlikult toetada elluviimise kavas.

2. Soovitame kliimariskide skeemi sisulise vajaduse ja seosed regioonidega veelkord üle vaadata. Üldreeglina peetakse lisaks eakatele haavatavaks grupiks ka lapsi ning kroonilisi haigusi põdevaid inimesi ning haavatavad grupid ei ole kindlasti seotud ainult Ida-Virumaaga. Planeerimispõhimõttena nimetatakse ka sotsiaalset haavatavust, kuid jääb selgusetuks, miks käsitletakse antud põhimõtteid kliimariskide peatükis.

3. Tugevatel keskustel põhinev asustus.

Eelnõu varasemast lahendusest (10 tugevat keskust) on muudetud, võrdsustades piirkondlike keskustena kõik maakonnakeskused. Soovitame kaaluda varianti käsitleda asustuste arengu põhimõtteid läbi toimepiirkondade, mitte ainult läbi keskuste võrgustiku. Keskuste arendamine ei pruugi olla majandusliku jätkusuutlik, kahanemist aeglustada ega selle mõju leevendada. Toimepiirkondade põhine lähenemine võimaldab võimestada avalike ressursside teadlikul suunamisel nii ettevõtlust kui teenuste arendamist, mida toetab planeeringus liikuvuse eesmärgina seatud ühenduste tugevdamine keskustele ja nende tagamaade vahel.

Kuigi toimepiirkondade mõiste ja põhimõte on esitatud seletuskirjas, ei väljendu toimepiirkonnad skeemil, mistõttu jääb nende ruumiline ulatus ja sidusus keskustega selgusetuks. Kuna keskustele tüpoloogiat on vahepeal muudetud, on seletuskirja tekstis segamini nii eelmise kui praeguse tüpoloogia mõisted ja kasutus. Palume seletuskirja selguse huvides vastavusse viia asustuse skeemis esitatud jaotusega.

Eelnõu Lisas 1 esitatud asulasiseste tüüpide tabeli detailsus (eeslinn, äärelinn, ajalooline linnasüda) võib osutada rakendamisel võimatuks ja arvestama jääb kohalik arenguvajadus ja identiteet.

Ettepanekud seletuskirja ja skeemi täiendamiseks:

3.1. Palume planeeringu põhilahendusse sisse viia linnade toimepiirkondade skeem. See on oluline tööriist, et näidata reaalselt igapäevast ruumikasutust ning seoseid (liikuvus, teenused), mis võimaldab suunata ressursse asustuse toimimiseks ja võimestamiseks, vältides piirkondade tühjenemist. See aitab ka otsustajatel paremini mõista, et ruum toimib omavalitsuse ja maakonnaüleselt. Toetame toimepiirkondade põhimõtte kasutamist ka regionaalseks koostöök, et vältida ressursside hajutamist. Planeering võiks suunata keskusi arendama omavahelist funktsionaalsust ja tööjaotust, et pakkuda piirkonnas terviklikku teenuste valikut ja seeläbi leevendada kahanemise protsesse.

3.2. Tartu kui Eesti asustuse regionaalne tasakaalustaja. Ühing on seisukohal, et Tartu kui rahvusvahelise ja regionaalse keskuse rolli tuleb olulisel määral tugevdada, et leevendada pealinnastumist. Oleme seisukohal, et Tartu on suurema mõjupiirkonna ja mitmekesisemate funktsioonidega kui Pärnu ja Ida-Viru linnastu, mis peaks väljenduma ka keskuste skeemil.

3.3. Ida-Viru linnastu puhul soovime skeemil muuta leppemärki. Praegusel juhul jääb mulje, et linnastus asub neli regionaalset keskust, kuid linnastu eesmärk on pigem, et regiooni funktsioonid on jaotatud nelja linna vahel.

Paidet ja Türi on kajastatud kahes eelnevas üleriigilises planeeringus (2010 ja 2030+) kaksiklinnana st keskuse funktsioonid jaotuvad kahe linna vahel. Senini (ca 30 aastat) ei ole need linnad kaksiklinnana toimima hakanud. Kui koostatava üleriigilise planeeringuga kavandatakse Türi-Paide endiselt kaksiklinnana, siis palume lisada planeeringu elluviimise ossa tegevused, millega see eesmärk saavutatakse ehk mis on need muudatuse ruumis, mis paneb linnad toimima kaksiklinnana.

3.4. Üleriigilise planeeringu aruteludes on korduvalt rõhutatud hajaasustuse arendamise vajadust. Kuna planeeringus keskendutakse keskustele ning neile tingimuste seadmisele, siis jääb planeeringu seletuskirjas hajaasustuses elavate inimeste teenuste kättesaadavus, taristu kvaliteet tagaplaanile. Hariduse kättesaadavus ja töökohtade olemasolu on võtmetähtsusega mistõttu peame oluliseks, et elluviimise kavas käsitletakse hajaasustuse toimimiseks vajalikke meetmeid.

3.5. Lisa 1 vajaduse põhjendamine ning juhul kui selleks on tõesti vajadus, üldistamine: Leiame, et lisa 1 on liiga detailne (millele viitab juba tabeli pealkiri), lahendades üldplaneeringule seatud ülesandeid (hoonestuse tüüp, maakasutuse otstarve, haljastuse põhimõtted). Teeme ettepaneku see lisa üle vaadata ja muuta see oluliselt üldisemaks (nt tasandile linnaline ja maaline asustus), jättes ruumi kohalikuks täpsustamiseks.

4. Rohevõrgustik ja maastikud

Üleriigilise planeeringu lähteseisukohtades on märgitud, et planeeringus lepitakse kokku rohevõrgustiku struktuurielementide tähtsuse järgi klassifitseerimise põhimõtted ja kriteeriumid ning riikliku tähtsusega rohevõrgustiku struktuurielementide eesmärkide, kasutuspõhimõtete (sh ligipääsetavuse kriteeriumid) ning tugialade ja koridoride põhimõttelise paiknemise määratlemine.

Praegune eelnõu kirjeldab rohevõrgustikku 2000. aasta metoodika vaates, kuid jätab selle ruumiliselt määratlemata. Puudub selge arusaam riigi vastutusest, hierarhiast (riigi vs kohalik tase) ja võrgustiku ökoloogilisest ning sotsiaalsest funktsioonist (sh rekreatsioon).

Ettepanekud:

4.1. Rohevõrgustiku skeemi lisamine planeeringusse.

Palume lisada planeeringu lahendusse riikliku tähtsusega rohevõrgustiku skemaatiline kaart.

Skeemil tuleb selgelt välja tuua:

- suuremad riikliku tähtsusega tugialad (nt suured kaitsealad, Alutaguse, Lõuna-Eesti metsamassiivid);
- põhimõttelised rohekoridorid, mis neid alasid omavahel siduvad, tagades võrgustiku terviklikkuse. Skeem annaks selge suunise järgmise tasandi planeeringutele (maakonna- ja üldplaneeringud) võrgustiku täpsustamiseks ning looks arusaama, milline on seejuures riigi huvi ja vastutus.

4.2. Rohevõrgustiku funktsiooni ja hierarhia selgitamine. Planeeringus tuleb selgelt sõnastada, et rohevõrgustikul on lisaks ökoloogilisele funktsioonile (elurikkuse kaitse) oluline ka sotsiaalne funktsioon (rekreatsioon, terviserajad, RMK kasutusala). Selleks tuleb tugineda 2000. aasta algsele metoodikale, kus need mõlemad aspektid olid esile toodud. Vältida tuleb lähenemist, mis taandab rohevõrgustiku pelgalt looduskaitse eesmärkide täitmiseks. Samuti tuleb lahendada riigi ja kohaliku omavalitsuse vastutuse jaotus (hierarhia) võrgustiku toimimises ja täpsustamises. Toetame eelnõus välja toodud põhimõtet, et tiheasustusaladel ei pea kõik haljasalad olema osa üleriigilisest rohevõrgustikust. Linnalised haljas- ja rohealad toetavad võrgustiku toimimist, kuid neil on omaette funktsioon (nt puhke, liikuvuse vms) linnaelu keskkonna kujundajana.

4.3. Väärtuslikud maastikud ja rahvusmaastikud.

Üleriigilise planeeringu lähteseisukohtades on eesmärgiks seatud planeeringuga väärtuslike maastike kaitse ja kasutuse üldiste põhimõtete seadmine (sh võimalikud kultuuriloolised maastikulised hoiualad, rahvusmaastikud, puhkemaastikud jms), vajadusel ettepaneku tegemine teemaplaneeringute koostamiseks. See ülesande püstitus on jäänud planeeringus lahendamata. Eelnõu käsitleb väärtuslike maastike üldsõnaliselt, jäädes pidama tõdemuse juurde, et teema vajab edasist inventariseerimist. See tekitab olukorra, kus maastike väärtused on ähmastunud ning nendega arvestamine sõltub liialt subjektiivsetest tõlgendustest. Puudub selge visioon, millised maastikud on riikliku sümbolväärtusega (rahvusmaastikud) ja millised on nende kaitse tingimused.

Ettepanek:

Rahvusmaastike määramine. Üleriigiline planeering peaks võtma poliitilise vastutuse ja välja tooma rahvusmaastike määratlemise vajaduse ja põhjendatuse. 25 aasta pikkune ootamine ("nn pikemas perspektiivis") ja selle teema edasi lükkamine järgmisesse teemaplaneeringusse ei ole põhjendatud, arvestades, et rahvusmaastike määramine on ette nähtud juba üleriigilise planeeringus 2030+, mis on kehtestatud 2012. aastal. Soovitame aluseks võtta varasemalt määratletud tasandi "riikliku tähtsusega väärtuslikud maastikud" maakonnaplaneeringutes.

5. Asustuse arengut toetav kestlik liikuvus.

Vastavalt planeerimisseaduse § 3 lg 2 koosneb planeering planeerimise tulemusena valminud seletuskirjast ja joonistest, mis täiendavad üksteist ja moodustavad ühtse terviku.

Liikuvuse arengusuundi kajastava skeemi kohaselt on kavandatud Eestisse aastaks 2050 üheksa lennuvälja. Seletuskirjast ei selgu, millised on nende funktsioonid ja lennuväljade võrgustiku vajaduse põhjendus. Leppemärkidest võiks eeldada, et tegemist on eritüübiliste lennuväljadega, kuid tekstist ei selgu, kas see on ka nii kavandatud.

Liikuvuse skeemil markeeritakse, et riigikaitsealine liikuvus toimub Eestis ainult põhja-lõuna suunaliselt ja mööda rajatavat RailBaltic raudteed (võib eeldada, et trassi markeeritakse EL rahastuse tagamiseks järgmisel perioodil). Samas jääb selgusetuks, kas ülejäänud raudteed ei kasutata riigikaitsealistest vajadustest lähtuvalt nt Valga-Võru suund, Paldiski-Narva suund vms ning kas see taristu ei vaja täiendavat ressursi riigikaitsealiste eesmärkide kontekstis.

Skeemil eristatakse kaubasadamad ja sadamad, samas kui tekstis puudub kaubasadama määratlus sh, miks just need sadamad on määratud kaubasadamaks. Selgusetuks jääb, kas Hiiumaal puudub üldse vajaduse sadama järele või ei oma need Eesti kontekstis tähtsust. Palume täpsustada, millistest kriteeriumiest (põhjendatustest) lähtuvalt on Eesti sadamavõrgustik kujundatud.

Kuna drooniliiklus toimub kogu Eesti territooriumi ulatuses ning ülejäänud taristu elemendid on seotud siiski asukohtadega, siis soovitame veelkord kaaluda, kas droonide leppemärgi kajastamine liikuvuse skeemi on vajalik ja põhjendatud.

Palume planeeringu lühikokkuvõttesse viia parandus seoses regioonikeskuste 1-tunni kättesaadavuse kriteeriumile.

6. Ruumisäästlik ja vastupidav tehniline taristu

Hetkel puudub planeeringus energeetika osas strateegiline pikk vaade. Praegune üleriigilise planeeringu tekst kajastab energeetika valdkonnas juba algatatud riigi eriplaneeringuid ([tuumajaam](#), [vesiniku trassikoridor](#), [Saaremaa kõrgepingeliin](#)). Pikk perspektiiv energeetika laiemast ja Eestile optimaalsest arengust ning selle ruumilisest väljundist planeeringus puudub.

Ka ei sisalda planeering ringühendust, mis tagaks Saaremaa ja Hiiumaa energiajulgeoleku, mis on vajalik saarte ettevõtluse ning taastuveneergetika projektide arendamiseks.

Ettepanek:

6.1. Kajastada energeetika ruumilisi arenguvajadusi vastavalt planeeringu ajalisele perspektiivile aastani 2050. Samuti milliste ruumiliste lahendustega on võimalik suurendada energiataristu kriisi kindlust ja energiajulgeolekut.

6.2. Lisada energiasalvestuse põhimõtted, kuidas see suhestub energiataristuga sh mis juhtudel seda on otstarbekas rajada.

6.3. Kajastada saarte ringühendust nii tekstis kui skeemil.

6.4. Milline arengupotentsiaal on vesinikutrassil nt ka see mõjutab taastuveneergetia arengut ja milline on selle ruumiline mõõde sel juhul.

7. Tugev mere ja maismaa seose osa soovitame kajastada ettevõtluse peatükis, kuna see iseloomustab peamiselt piirkondlikku arengupotentsiaali ja ettevõtlust.

8. Planeeringu elluviimine ja mõjude hindamine

Praegusest planeeringu versioonist puudub elluviimise kava, mistõttu on selgusetu, kuidas planeeringut hakatakse tegelikult ellu viima. Kuna tegemist on riigi tasandi planeeringuga, peaksid tegevuste osas olema vastutavad eelkõige ministeeriumid ja riigiasutused, võttes planeeringu elluviimist tagavate tegevuste eest ka vastutuse. Mõjude hindamisel puudub hinnang, kas praegune halduskorraldus võimaldab/toetub planeeringu elluviimist.

Palume tegevuskavva lisada:

- täpsustada, kust tulevad tegevuskavas käsitletud nn põhimõõdikud ning mis perioodi osas seiret teostatakse (igal aastal, mingi perioodi vältel vms) ja kuidas see on institutsionaalselt korraldatud;
- millised ministeeriumid/riigiasutused elluviimise kava eest vastutavad;
- kas ja milline on üleriigilise planeeringu seos kõikide teiste tasandite planeeringutega;
- tegevused arendus- ja planeerimisvõimekuse parendamiseks riigi ja regiooni tasandil.

Ühtlasi palume täpsustada, mis on planeeringu lisade roll - kas ja kellele on need siduvad. Juhul kui planeeringu lisad on siduvad, on Lisa 1 asulasiseste tüüpide jaotus ilmne ülereguleerimine, kuna lahendab omavalitsuse tasandi üldplaneeringu ülesandeid (ehitustingimused, hoonestuse kõrgus, maakasutuse funktsioon). Juhul kui lisad ei ole siduvad, on selgusetu, kas Lisas 2 esitatud elluviimise kava on soovituslik loend või tegelik plaan üleriigilist planeeringut rakendada.

Positiivseks tuleb pidada planeeringus ruumipoliitika põhialuste väljatöötamist (kasvamine/kahanemine, maakasutuse hierarhia, kooskasutus). Oluline on, et seda järgitakse kõikidel tasanditel planeeringute sh riigi tasandi projektide koostamisel.

Ühing on alati valmis selgitama ja põhjendama oma seisukohti ning osalema üleriigilise planeeringu edasistel aruteludel.

Edu edasisel planeeringu koostamisel

Maila Kuusik
/allkirjastatud digitaalselt/
Eesti Planeerijate Ühingu
juhatuse aseesimees